कक्षा दशको नेपालीमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्द

टीका बोहरा
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४००३२/७१
त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२०२-१२५-२००९

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि प्रस्तुत
शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षा विभाग
सुरुङ्गा, झापा

सन् २०१८/२०७४

.

प्रतिबद्धता-पत्र

प्रस्तुत *कक्षा दशको नेपालीमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्द* शीर्षकको शोधपत्र मैले सम्बन्धित पक्षमा गहन अध्ययन गरी तयार पारेकी छु । यसमा भएका तथ्य सबै प्रामाणिक हुन् । यो मेरो मौलिक प्रस्तुति हो । अन्यथा भएमा म कानुनअनुसार दण्डित हुन तयार छु ।

५ मार्च २०१८

शोधार्थी

टीका बोहरा

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका-३, सुरुङ्गा (झापा)
स्था : २०४७
☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :............................

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली शिक्षा विषयको पाठ्यांश नेपाली शिक्षा ५९८ प्रयोजनार्थ प्रस्तुत *कक्षा दशको नेपालीमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्द* नामक शोध शीर्षकको शोधपत्र यस क्याम्पसका शोधार्थी छात्रा टीका बोहराले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो। परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको यस शोधकार्यसँग म सन्तुष्ट छु। यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु।

५ मार्च २०१८

सहप्रा. तेजप्रसाद खनाल

शोधनिर्देशक

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था : २०४७
फोन ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.
मिति :............................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापाबाट स्नातकोत्तर दोस्रो वर्षको नेपा.शि ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका निमित्त शोधार्थी टीका बोहोराद्वारा तयार पारिएको *कक्षा दशको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्द* शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकाले आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

....

सहा. प्रा. तेजप्रसाद खनाल

शोध निर्देशक

....

सहप्रा. डिल्लीप्रसाद दुवाडी

बाह्य परीक्षक

....

उपप्रा. विष्णुप्रसाद कोइराला

विभागीय प्रमुख

मिति : ०९ अप्रेल २०१८ (२०७४/१२/२६)

कृतज्ञता ज्ञापन

मैले प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको शोधपत्रको प्रयोजनका निम्ति तयार पारेकी हुँ। प्रस्तुत शोधपत्रलाई प्रस्तुतियोग्य बनाउनका लागि कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गाका सहायक क्याम्पस प्रमुख आदरणीय गुरु शोध निर्देशक स.प्रा. तेजप्रसाद खनालले पुऱ्याउनु भएको सहयोगका लागि आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्र तयारीका क्रममा आवश्यक सल्लाह, सुझाव दिनुहुने कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गाका नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख उपप्रा. विष्णुप्रसाद कोइराला तथा क्याम्पस प्रमुख विकास उप्रेती साथै मेरा आदरणीय गुरुहरू सहप्रा. जीवनाथ सुवेदीप्रति म कृतज्ञ छु। जीवनका हरेक क्षेत्रमा मेरो अध्ययनको अवसरमा मिलाई यस अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउनु हुने मेरा श्रद्धेय बुबा मानभक्त बोहरा र आमा कमला बोहरामा विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। त्यसैगरी शोधपत्रको तयारीका क्रममा मलाई अमूल्य सहयोग गर्ने मेरा जीवनसाथी प्रेमबहादुर निरौलालाई विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु। साथै धैर्यताका लागि छोरा प्रतीक निरौलालाई धैरैधैरै धन्यवाद दिन चाहन्छु।

शोधकार्यको सुसाङ्ख्य टङ्कण, भाषिक शुद्धीकरण एवम् मुद्रणका लागि सहयोग पुऱ्याइदिनु हुने सौजन्य डेस्कटप बिर्तामोड-१ की मैया बरालप्रति आभार प्रकट गर्दछु।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली शिक्षा विभाग, कनकाई बहुमुखी क्याम्पसप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु।

टीका बोहरा

शोधसार

कक्षा दशको नेपालीमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्द शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो । यस शोधको परिचय, पृष्ठभूमि अन्तर्गत कथा र जीवनी सामान्य परिचय, नयाँ कुरा पत्ता लगाउनु, नयाँ धारणालाई प्रमाणित गर्नु वा पुराना तथ्यलाई पुनर्व्याख्या गर्ने कथा आदि कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

यस शोधपत्रका समस्याहरूमा कक्षा दशको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा र जीवनी विधामा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगको स्थिति कस्तो रहेको छ, कुन-कुन भाषास्रोतबाट प्रयुक्त आगन्तुक शब्द आएका छन्, प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरू कुन पदवर्ग अन्तर्गत रहेका छन् जस्ता समस्याहरू छन् ।

यस शोधकार्यको उद्देश्य कक्षा दशको नेपालीको कथा र जीवनी विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूको पहिचान गर्नु, स्रोत र पदवर्गका आधारमा कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको वर्गीकरण, विश्लेषण र तुलनात्मक अध्ययन गर्नु रहेको छ । त्यसैगरी औचित्यका रूपमा विद्यार्थीहरूलाई आगन्तुक शब्दको भाषास्रोत पहिल्याउँदै त्यसको प्रयोग गर्नु साथै विद्यार्थीहरूको स्तरअनुरूप त्यसको सान्दर्भिकताको मापन गर्नु तथा पदवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरू छुट्याउनु र आगन्तुक शब्दहरूको सरलता साथै जटिलता पहिल्याउनु रहेका छन् । प्रस्तुत शोध अध्ययनले शिक्षकलाई पठन पाठन गर्नका लागि सहयोग पुऱ्याउने हुनाले यसको औचित्य महत्त्वपूर्ण रहेको कुरा बताइएको छ । अध्ययनको सीमाङ्कन अन्तर्गत कक्षा दशको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका कथा, जीवनी, वादविवाद र मनोवाद विधामा सीमित रहेको छ ।

अध्याय दुई अन्तर्गत पूर्वकार्यको समीक्षाा र सैद्धान्तिक अवधारणा समावेश गरिएको छ । पूर्वकार्यको समीक्षा अन्तर्गत शोधपत्रको विषयमा त्यसभन्दा अघि भएका अध्ययन, अनुसन्धान, लेख, रचना, टिपोट, अप्रकाशित शोधपत्र आदि प्राप्त भएसम्मका सामग्री अध्ययन गरी ती सबै कार्यको कार्य कारण कालक्रमिक रूपमा समीक्षा गरिएको छ । त्यस्तै पूर्वकार्यको उपयोगिता समावेश गरिएको छ । सैद्धान्तिक अवधारणा अन्तर्गत शब्दको वर्गीकरण, आगन्तुक शब्द, देशज, विदेश आदिको अध्ययन गर्दै विकारी, अविकारी, नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया आदिको अध्ययन गर्दै शोधको लेखन कार्य अगाडि बढेको छ ।

अध्याय तीनअन्तर्गत यो शोधपत्रमा प्राथमिक र द्वितीय सामग्रीको छनोट गरिएको छ । प्राथमिक सामग्री अन्तर्गत कक्षा दशको पाठ्यपुस्तक रहेको छ भने द्वितीय सामग्री अन्तर्गत प्रस्तावित शोधपत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न शोधपत्रहरू, प्रकाशित खोजमूलक लेखहरू, प्रतिवेदनहरू र भाषा शिक्षण सम्बन्धी पुस्तकहरूको उपयोग गरिएको छ । त्यसैगरी अन्तिममा अध्ययनका लागि सामग्री सङ्कलन गरिसकेपछि पुस्तकालयीय, वर्णनात्मक विधिलाई उपयोग गरी आवश्यकता अनुसार तालिकीकरण गरिएको छ । तालिकीकरणमा कक्षा दशको नेपालीको कथा, जीवनी, वादविवाद र मनोवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा यस पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएका चारवटा कथाहरू र दुईवटा जीवनीभित्रका आगन्तुक शब्दहरूको अध्ययन गरिएको छ । तालिकीकरणलाई देशज र विदेशज गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ । त्यसैगरी शब्दवर्गका आधारमा पनि तालिकीकरण गरिएको छ । त्यसका साथै अन्त्यमा सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिताहरू राखिएको छ ।

विषय सूची

विषय	पृष्ठ
अध्याय एक	
शोध परिचय	**१-७**
अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
समस्या कथन	४
अध्ययनको उद्देश्य	५
अध्ययनको औचित्य	५
अध्ययनको परिसीमा	६
अध्ययनको रूपरेखा	७
अध्याय दुई	
पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा	**८-२०**
पूर्वकार्यको समीक्षा	८
अध्ययनमा पूर्वकार्यको उपयोगिता	११
सैद्धान्तिक अवधारणा	१३
शब्दको वर्गीकरण	१४
स्रोतका आधारमा नेपाली शब्दको वर्गीकरण	१४
शब्दवर्ग (कार्यका आधारमा)	१७
निष्कर्ष	२०
अध्याय तीन	
अनुसन्धान विधि	**२१-२२**
अनुसन्धान ढाँचाको प्रकृति र प्रकार	२१
तथ्याङ्क सङ्कलन स्रोत	२१
तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू	२१
तथ्याङ सङ्कलन विधि	२१
तथ्याङ्क विश्लेषण विधि	२२
अनुसन्धान प्रक्रिया	२२
अध्याय चार	
तथ्याङ्क सामग्रीको व्याख्या विश्लेषण	**२३-४८**
आगन्तुक शब्दको व्याख्या विश्लेषण	२३
'जन्मभूमि' कथा	२३
भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण	२४
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२५
'प्रत्यागमन' कथा	२६

भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण २७
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण २८
'लक्ष्मीपूजा' कथा २९
भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण ३०
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ३१
'माउजङ बाबुसाहेबको कोट' कथा ३१
भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण ३३
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ३४
'सन्दुक रुइत'को जीवनी ३५
भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ३६
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ३८
'क्लारा जेटकिन'को जीवनी ३८
भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ३९
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ४०
'म पनि सक्छु' मनोवाद ४१
भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ४२
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ४३
'स्थानीयकरणभन्दा व्यापारीकरण बेस' वादविवाद ४४
भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ४४
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण ४५
आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगको आधारमा शब्द तथा कथा, जीवनी ४६
मनोवाद र वादविवादको तुलना ४६
शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरूको तुलना ४६
भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दहरूको तुलना ४७
अध्याय पाँच
सारांश, निष्कर्ष, उपयोगिता तथा सुझाव ४९-५८
सारांश ४९
निष्कर्ष ५१
उपयोगिता ५४
सुझाव ५५
सन्दर्भ सूची
परिशिष्ट
व्यक्तिगत विवरण

तालिका सूची

तालिका नं.	पृष्ठ
४.१ : विदेशज आगन्तुक शब्द	२४
४.२ : शब्दवर्गका आधारका आगन्तुक शब्द	२५
४.३ : देशज आगन्तुक शब्द	२७
४.४ : विदेशज आगन्तुक शब्द	२७
४.५ : शब्दवर्गका आधारका आगन्तुक शब्द	२८
४.६ : देशज आगन्तुक शब्द	३०
४.७ : विदेशज आगन्तुक शब्द	३०
४.८ : शब्दवर्गका आधारका आगन्तुक शब्द	३१
४.९ : विदेशज आगन्तुक शब्द	३३
४.१० : शब्दवर्गका आधारका आगन्तुक शब्द	३४
४.११ : देशज आगन्तुक शब्द	३६
४.१२ : विदेशज आगन्तुक शब्द	३७
४.१३ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द	३८
४.१४ : देशज र विदेशज आगन्तुक शब्द	३९
४.१५ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द	४०
४.१६ : देशज आगन्तुक शब्द	४२
४.१७ : विदेशज आगन्तुक शब्द	४२
४.१८ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द	४३
४.१९ : देशज आगन्तुक शब्द	४४
४.२० : देशज र विदेशज आगन्तुक शब्द	४५
४.२१ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द	४६

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

अ.प्र.	अप्रकाशित
उपप्रा.	उपप्राध्यापक
क्र.सं.	क्रम सङ्ख्या
दो.सं.	दोस्रो संस्करण
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने.भा.शि.वि.	नेपाल भाषा शिक्षा विभाग
पा.वि.के.	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
वि.सं.	विक्रम सम्वत
सं.	सङ्ख्या
सहप्रा.	सहायक प्राध्यापक